

DATUM
2020-06-24
ERT DATUM
2020-04-24

DIARIENR
2020/95-4
ER BETECKNING
S2020/02826/FS

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Hälsa- och sjukvård i det civila försvaret – underlag till försvarspolitisk inriktning (SOU 2020:23)

Statskontoret väljer att kommentera några av utredningens bedömningar utifrån ett styrningsperspektiv. Statskontoret anser att

- utredningen presenterar rimliga utgångspunkter för det fortsatta planeringsarbetet. Det behövs ett tydligt planeringssystem som omfattar samtliga berörda aktörer.
- en nationell målsättning för hälso- och sjukvården i kris och krig kan, om den är rätt utformad, fylla en vägledande funktion.
- det är viktigt att förtydliga ansvarsförhållanden mellan olika aktörer. Bland annat behöver det vara tydligt vilken sjukvård som regionerna respektive Försvarsmakten ska bedriva.
- regeringen bör ta hänsyn till de problem som finns med riktade statsbidrag när de fördelar medel till kommunsektorn.

En övergripande iakttagelse är att det i flera fall är otydligt vad utredningens kostnadsbedömningar baseras på, men utifrån det läge som utredningen befinner sig i har Statskontoret valt att inte kommentera det närmare. Detsamma gäller konsekvensbeskrivningar och finansiering av åtgärder.

Ett planeringssystem som omfattar kommuner och regioner

Statskontoret anser att utredningen presenterar rimliga utgångspunkter för den fortsatta planeringen av totalförsvaret. Statskontoret delar bedömningen att det behövs ett tydligt planeringssystem som omfattar samtliga berörda aktörer, även kommuner och regioner. Vi anser att en tydlig ledningsstruktur, väldefinierade ansvarsförhållanden och en fungerande process för att involvera kommunsektorn är centrala utvecklingsområden.

Statskontoret delar också utredningens bedömning att ett fungerande civilt försvar är beroende av samverkan, inte minst mellan statliga myndigheter och kommunsektorn. Men regeringen bör ha i åtanke att samverkan kräver både tid och resurser. En förutsättning för att samverkan ska hålla över tid är att parterna fastställer en modell för hur de ska samverka med varandra och att den modellen är väl förankrad hos alla inblandade.¹ Ett övergripande planeringssystem är ett första steg, men varje enskild samverkansrelation behöver också hitta sin modell.

I sammanhanget vill Statskontoret särskilt uppmärksamma att det är viktigt att ta hänsyn till att regioner och kommuner kommer att ha olika möjligheter att delta i planeringsarbetet. Detta på grund av skillnader i resurs- och kompetensmässiga förutsättningar.² Av den anledningen är det också angeläget att statliga myndigheter ger stöd och vägledning till kommuner och regioner. Vi menar att det är mer effektivt att statliga myndigheter ansvarar för nödvändig kunskapsutveckling, än att det sker parallellt inom varje kommun och region.

En nationell målsättning för hälso- och sjukvården i kris och krig

Eftersom beredskapsarbetet kräver insatser från flera olika aktörer anser Statskontoret, precis som utredningen, att det kan vara bra med en nationell målsättning som kan fungera som en gemensam utgångspunkt. En sådan målsättning kan underlätta den framtida planeringen exempelvis genom att tydliggöra för regioner vad som förväntas av dem. Men för att målsättningen ska kunna fylla en vägledande funktion behöver den vara tillräckligt konkret och innebörden behöver vara tydlig för alla berörda. Statskontoret väljer att inte ta ställning till om utredningens förslag på formulering uppfyller detta eftersom det faller utanför vårt kompetensområde.

Utredningens ambition är att målsättningen ska tydliggöra för allmänheten vad de kan förvänta sig för vård vid kris- och krigssituationer. Statskontoret vill understryka att en sådan ambition kommer att kräva ett aktivt och målgruppsanpassat kommunikationsarbete.

Viktigt att förtydliga ansvarsförhållanden mellan olika aktörer

En viktig förutsättning för det fortsatta arbetet är att ansvarsförhållanden mellan olika aktörer är tydliga. Det gäller inte minst mellan Försvarmaktens sjukvård och

¹ Statskontoret (2017), *Frivillig samverkan mellan myndigheter – några exempel*, s.254–255.

² Statskontoret 2016:24. *Statens styrning av kommunerna*, s. 165; Statskontoret (2019) *Utveckling av den statliga styrningen av kommuner och landsting – en analys*, s. 86.

den sjukvård som regioner ska bedriva. Statskontoret delar därför utredningens bedömning att regeringen borde ange en övergripande målsättning för Försvarsmaktens sjukvård. En sådan målsättning kan också ge bättre förutsättningar att dimensionera den civila hälso- och sjukvården på ett ändamålsenligt sätt.

Vidare innehåller flera av utredningens bedömningar åtgärder där två eller flera myndigheter ska utföra uppdrag i samverkan. I dessa fall är det viktigt att regeringen tydliggör ansvarsfördelningen mellan de myndigheter som ska samverka. Exempelvis kan regeringen utse en myndighet som ska leda arbetet. Samtidigt bör regeringen rikta eventuella krav på samverkan till samtliga berörda myndigheter.³

Regeringen bör ta hänsyn till de problem som finns med riktade statsbidrag

Flera av utredningens bedömningar innebär att staten behöver tillföra medel till kommunsektorn, men utredningen specificerar inte hur. I den mån regeringen överväger att använda riktade statsbidrag vill Statskontoret lyfta några problem förknippade med sådana bidrag.

För det första skapar mängden riktade statsbidrag problem för kommuner och regioner. År 2019 fanns det 165 riktade statsbidrag och förutom en liten minskning 2019 har antalet bidrag ökat de senaste åren.⁴ Det stora antalet är särskilt betungande för mindre kommuner som inte har samma möjlighet att bevaka, söka och administrera bidragen. Ett annat problem med riktade statsbidrag är att de kan leda till reaktiva och kortsiktiga prioriteringar. Vidare fattas beslut om statsbidrag ofta år för år, vilket kan försvåra kommuners och regioners planering.⁵

Regeringen behöver därför noga överväga om det är motiverat att införa fler riktade statsbidrag samt tänka till kring utformningen av eventuella bidrag. I den mån det är möjligt bör regeringen försöka minimera administrativa krav kopplat till ansökan och återrapportering för att inte spä på kommunsektorns administrativa börda mer än nödvändigt.

³ Statskontoret 2016:26. *Utvecklad styrning – om sammanhållning och tillit i förvaltningen*, s.50–51.

⁴ Statskontoret 2020. *Utveckling av den statliga styrningen av kommuner och landsting 2019*, s.23.

⁵ Statskontoret 2016:24. *Statens styrning av kommunerna*, s. 54 & 161; Statskontoret (2019) *Utveckling av den statliga styrningen av kommuner och landsting – en analys*, s. 39–41.

Utredningen behöver förhålla sig till rådande ansvarsfördelning

Avslutningsvis vill Statskontoret ge ett övergripande medskick i utredningens fortsatta arbete. Även om krissituationer och i värsta fall krig är särskilda omständigheter som kan kräva en starkare nationell styrning är det viktigt att noga specificera under vilka omständigheter en utökad nationell styrning är aktuell och analysera vad respektive åtgärd får för konsekvenser för rådande ansvarsfördelning. Statskontoret saknar detta exempelvis i samband med utredningens bedömning att det behövs ett nationellt triagesystem och nationella fördelningsnycklar.

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Utredningschef Jessica Bylund och utredare Ebba Brismark, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Ebba Brismark